

Tilgang til serviceanlegg og tjenester etter jernbaneloven og jernbaneforskriften

v/ Marte Fisknes, seniorrådgiver, SJT

og Kristoffer J. Eikeland, seniorrådgiver, SJT

Temaer

- Oversikt over relevant regelverk
- Tilgang til basistjenester
- Tilgang til ekstratjenester og tilleggstjenester
- Avgifter
- Behandling av anmodninger – detaljert regelverk under utvikling
- Tilsynets rolle og klagemuligheter

Relevant regelverk: oversikt

- EØS-rettslig bakgrunn – direktiv 2012/34 EU
- Jernbaneloven
 - § 5a: plikt til å gi ikke-diskriminerende tilgang til serviceanlegg
 - § 5a: vertikalt integrerte, nedstrøms dominerende aktører: krav om organisatorisk og regnskapsmessig skille
 - § 5a: plikt til utleie/leasing av ubenyttede anlegg for basistjenester
 - §§ 11, 11b: tilsynets rolle
- Jernbaneforskriften
 - § 4-2: ikke-diskriminerende tilgang til angitte serviceanlegg/basistjenester
 - § 4-3: behandling av anmodninger om kapasitet/tjenester
 - §§ 4-4, 4-5: tilleggstjenester, ekstratjenester
 - § 4-5: ubenyttede serviceanlegg
 - §§ 5-1, 5-2: informasjonskrav, nettveiledningen
 - § 6-9: avgifter
 - §§ 11-1, 11-2: tilsynets rolle, klageadgang
- Kommende gjennomføringsforordning: utfyllende/detaljert regelverk

Tilgang til basistjenester

- Basistjenester strengere regulert enn tilleggs- og ekstratjenester
 - Ytelsesplikt
 - Regler om behandling av anmodninger
 - Prisregulering
 - Utleie/leasing av ikke-benyttede anlegg
 - Kommende gjennomføringsforordning
- Hovedregel: jernbaneforskriften § 4-2
 - den som driver serviceanlegg skal gi alle jernbaneforetak tilgang til angitte serviceanlegg og tjenester som ytes der på ikke-diskriminerende vilkår

Serviceanlegg for basistjenester

- Forskriftsdefinisjon serviceanlegg: anlegg innrettet med henblikk på å kunne yte tjenester nevnt i §§ 4-2, 4-4, 4-5
- Paragraf 4-2
 - Godsterminaler
 - Hensettingsspor
 - Havneanlegg
 - Vedlikeholdsanlegg
 - Avlastingsanlegg
 - Påfyllingsanlegg
 - Passasjerstasjoner, inkludert bygninger, lokaler for billettsalg mv.
 - Skiftestasjoner/skifteanlegg
 - Andre tekniske anlegg, inkludert rengjøringsanlegg
- Tilgang til anlegg: inkludert for utførelse av tjenester i egenregi

Den som driver serviceanlegg

- «Operatør» av serviceanlegg
- Pliktsubjekt: skal gi tilgang/yte tjenester
- Offentlige og private aktører
- Forvalte eller yte tjenester
 - Inkludert Bane NOR som terminal-/stasjonseier
- Flere operatører per anlegg

Mottaker av serviceanleggstjenester

- «alle jernbaneforetak»
 - Tilsvarende formulering i direktivet
- Søkeberettigete til infrastrukturkapasitet utvidet
⇒ kan tilsi tilsvarende med hensyn til serviceanleggstjenester
 - Søker: person med «allmennyttig eller forretningsmessig interesse» i å bli tildelt infrastrukturkapasitet, f.eks. speditører, innkjøpsmyndigheter
- Utkast til gjennomføringsforordning:
også andre søkere enn jernbaneforetak
«should have a right to request access to service facilities»

Tilgang på ikke-diskriminerende vilkår

- Naturlig å se hen til EØS- og konkurranserettslige betraktninger
- Ikke-diskriminerende betyr ikke nødvendigvis identisk
- Objektive grunner kan legitimere ulikheter med hensyn til tilgang
- Krav om forholdsmessighet: eventuelle ulikheter må ikke gå utover hva som følger av det objektive grunnlaget
- Ikke krav om å foreta investeringer
- Konkret vurdering

Tilleggstjenester og ekstratjenester

➤ Tilleggstjenester

- Kjørestrøm, forvarming av passasjertog, skreddersydde kontrakter om kontroll/driftsassistanse i forbindelse med farlig gods, spesialtransport

➤ Ekstratjenester

- Adgang til telekommunikasjonsnett, fremskaffelse av tilleggsopplysninger, teknisk kontroll av rullende materiell, billettsalg på passasjerstasjoner, omfattende vedlikeholdstjenester for høyhastighetstog mv.

➤ Skal tilbys på ikke-diskriminerende vilkår hvis ytt av operatør

Prisregulering

- **Basistjenester:**
Pris må ikke overstige kostnader pluss «rimelig fortjeneste»
- Tilsvarende for tilleggstjenester og ekstratjenester
hvis kun tilbudt av én leverandør

Mer detaljert regelverk under utvikling

➤ Kommisjonens utkast til gjennomføringsforordning

- Mer detaljert regelverk om tilgang til serviceanlegg
- Supplerer de mer overordnede reglene i SERA-direktiv / jernbaneforskriften

➤ Formål med de mer detaljerte reglene

- Klare prosesser som gjør at aktørene i praksis oppnår retten til tilgang
- Transparens om tilbudet og vilkår er essensielt
 - En forutsetning for ikke å underminere direktivets «ikke-diskriminerende tilgang»

Behandling av anmodninger om kapasitet i serviceanlegg

- Overordnede krav til operatøren
 - jernbaneforskriften § 4-3 / SERA – artikkel 13
 - Svar innen frist fastsatt av SJT
 - Ved anmodninger i konflikt skal operatør bestrebe seg på å imøtekomme
 - Ingen krav til å måtte investere for å imøtekomme anmodninger
 - I utgangspunktet kun mulig å avslå der det finnes levedyktige alternativ
 - Strengere krav til anlegg kontrollert av dominerende aktører
 - Der det verken kan innvilges kapasitet eller henvises til alternativt anlegg
 - Mulighet for å klage til SJT

Behandling av anmodninger om kapasitet i serviceanlegg

- Gjennomføringsforordningen gir rammer for søknadsprosessen
 - Søkere (applicants) er en større gruppe aktører enn bare jernbaneforetak
 - Krav til innhold i anmodningen i artikkel 7
 - Skal angi hvilke tjenester som ønskes
 - Operatøren av anlegget skal raskt informere om mottak av anmodning
 - Etterspørre eventuell manglende informasjon
 - Operatøren skal ikke påtvinge kjøp av tjenester søkeren ikke ønsker

Behandling av anmodninger om kapasitet i serviceanlegg

- Gjennomføringsforordningen oppstiller en koordineringsprosess der det foreligger flere anmodninger i konflikt
 - Prosessen i artikkel 8 gjelder tilgang til serviceanlegg / tjenester og tilleggs- og ekstratjenester
 - Omfatter dermed tjenester som nevnt i jernbaneforskriften § 4-2, samt 4-4 og 4-5

Behandling av anmodninger om kapasitet i serviceanlegg

- I samråd med søkerne skal beste mulige match for de aktuelle søkerne tilstrebes
 - Ikke avslag eller henvisning til alternativt anlegg ved kapasitet i eget
- Tiltak skisseres for å imøtekomme anmodningene
 - Justering av tidspunkt tjenestene ønskes
 - Justering av åpningstider og endring av arbeidsskift
 - Åpning for selvbetjening der det er mulig
- Mulighet for å be markedsovervåkingsorganet observere prosessen

Behandling av anmodninger om kapasitet i serviceanlegg

- Avslag på anmodning – artikkel 9 i utkastet til forordning
 - Angir plikter for operatør i forbindelse med et avslag
 - Søker skal informeres raskt om avslaget
 - Ved anvendelse av prioriteringskriterier skal disse være publisert på forhånd
 - Plikt for operatør til å samarbeide med søker om å finne levedyktige alternativ
 - Det oppstilles kriterier for denne vurderingen av om alternativet er reelt

Behandling av anmodninger om kapasitet i serviceanlegg

- Tilfeller med ingen kapasitet i anlegget eller levedyktige alternativ
 - Ved avslag kan søker klage til markedsovervåkingsorganet
 - Strengere krav til begrunnelse for operatører som kontrolleres av dominerende aktører i jernbanetransportmarkedet

Publisering av sentral informasjon

- Informasjon er en forutsetning for transparens og fungerende søknadsprosesser

- Nettveiledningen
 - Krav til informasjon om vilkår for tilgang til serviceanlegg, jf. jernbaneforskriften §§ 5-1 og 5-2

Publisering av sentral informasjon

- Krav om publisering i gjennomføringsforordning for operatøren
- Utkastet til gjennomføringsforordning artikkel 3
 - Informasjon om tjenestene som leveres
 - Kontaktinformasjon, telefonnummer, e-post, etc.
 - Beskrivelse av anlegget, tekniske data som lengde på plattformer, etc.
 - Informasjon om prosedyren for å oppnå tilgang
 - Informasjon om priser og om rabatter
 - Informasjon om private spor som er nødvendige for å få tilgang

Kort om enkelte andre forhold som reguleres

- Serviceanlegg som ikke er i bruk i to år sammenhengende
 - Må leies / leases ut i henhold til jernbaneforskriften § 4-6
 - Med mindre det er planer for annen bruk av eiendommen
 - Gjennomføringsforordningen oppstiller detaljerte regler om beregning av frister, publisering mm.

- Regler om regnskap
 - Gjennomføringsforordningen artikkel 14 stiller krav til operatørens regnskap, slik at markedsovervåkingsorganet har et grunnlag for kontroll

Tilsynets rolle, klagemuligheter

- Tilsynet overvåker konkurransen i jernbanemarkedene
- Kan undersøke og pålegge tiltak på eget initiativ og etter klage
- Vide undersøkelses- og påleggshjemler
 - Kan kreve opplysninger fra infrastrukturforvalter, søkere og «alle berørte parter»
 - «Enhver» skal etter pålegg gi opplysninger til tilsynet
 - Kan treffe «hensiktsmessige tiltak» for å motvirke diskriminering, skadelig konkurransevridning og «alle andre former for uønskede situasjoner»
 - Kan refordeler kapasitet / tjenester i serviceanlegg
- Klageadgang
 - Søkere kan klage over urettferdig behandling, forskjellsbehandling og annen interessekrenkelse
 - Uansett mulig å anmode tilsynet om å foreta undersøkelser på eget initiativ